

ІДЕНТИФІКАЦІЯ: ЛЮДИНА КОД ДОСТУПУ: ЛЮДЯНІСТЬ

Людина – абсолютна тема не лише філософії, але й практично усіх існуючих сфер, бо саме вона обумовлює своєю діяльністю чи недіяльністю кожен конкретну ситуацію, будь-який інтелектуальний конструкт і формує усі знані мовленнєві поняття, надаючи різноманітні смисли, відтінки як в сфері вербальної комунікації, так і в дієво-практичному сенсі. Як у свій час дуже влучно відмітив В.Л. Петрушенко, «зادля того, щоби бути людиною, треба, звичайно, людиною народитися; проте ця умова є необхідною, але недостатньою», тим більше з огляду на ті складні соціокультурні, економічні та політичні процеси, в середині яких приходиться існувати кожному з нас і на які не зважати практично неможливо. Дійсно, сьогодні мало народитись людиною, не менш важливим (якщо не більш) є і прагнення нею стати, і навіть не просто стати, але і засвідчити це на огляд широкого загалу, тобто ідентифікувати себе Людиною, а не бути просто особою, яка за всіма ознаками належить до людського виду, бо таке бачення «виводить нас до великої кількості різних традицій, в межах яких й може розумітись ідея людини» [2], а значить і саме поняття людяності визначати у відношенні до розуміння людини тією чи іншою культурою. З огляду на це виходить, що людина та факт її людяності набуває не всезагального, універсального значення і сенсу, а звужується, стаючи предметом опосередкованого бачення кожної окремо взятої культури.

У саме поняття «Людина» вкладено неймовірну кількість сенсів та визначень, які часто дають розмите уявлення, або ж мало що здатні прояснити, навпаки часто лише заплутують. У свій час В. Франкл влучно відмітив той факт, що ми вивчили людину настільки різнопланово, як ніхто до сих пір, але всі питання про неї зводяться до одного, яке ще у свій час сформулював Кант: «Хто це Людина?» – «Це істота, яка винайшла газові камери, але одночасно вона ж сама в них і входила з високо піднятою головою, гордо розправляючи плечі з молитвою на вустах» [4]. В одному з інтерв'ю Й. Бродський якраз і вказує на те, що часто, ми люди, визначаємо себе в абстрактно-загальних поняттях, виходячи з факту національної приналежності, тобто визначаємо себе та інших як італійця, іспанця, єврея, росіянина

і т.д., але «людина повинна почати насамперед з того, щоб визначити себе в конкретних категоріях. Вона повинна запитати себе: а хто Я – боягуз чи більш менш не боягуз? Скажімо, я добра людина чи я жадібна людина? Я чесний з жінками чи не дуже? Тобто спочатку, вона повинна відповісти на ці запитання собі чітко. І лише потім вона може починати визначати себе в категоріях національності, культури, географії, філософії, релігії і т. д. <... >Данте говорив, що риси людського обличчя повинні складатись в букви Homo DEI – людина Божа (человек Божий)...» [1]. Але навіть якщо відкинути зовнішні розбіжності (питання національності і належність до конкретної культури з її власними особливостями), то визначення людини через сферу релігійності знову ж таки постає опосередкованим, бо вказує на те, якою людина *має* бути і до чого вона *має* прагнути, але мало що говорить про те, ким Я є тут і зараз в цій конкретній ситуації, у *що* Я вірю чи не вірю, люблю чи не люблю. Самовизначення людини припадає на неї ж саму, а це значить, що для того, щоб дещо зрозуміти про самих себе, потрібно пройти певний процес ідентифікації, своєрідної перевірки на аутентичність, які включають усі людські ознаки і якості, але одночасно людина завжди буде більшою за ці значення, бо вони впливають, але вибір завжди за цілком конкретною людиною.

Неможливо розглядати людяність (бо людяність це завжди відношення до чогось/когось) у відриві від людини, бо тоді це поняття втрачає свою життєздатність, стає дечим абстрактним, тим без чого, при бажанні, можна прожити. Але чи дійсно це так? Чи, зрештою, відмовляючись від дечого сутнісного в собі, яке принципово не визначає (постаючи епі-феноменом людської свідомості), але має здатність постійно проявлятися в різноманітних формах в нас, як людях, і через нас, ми все-таки не втрачаємо себе? Можливо, сьогодні усі ці пошуки так званої «персональної (власної) ідентичності», якими стурбована європейська більшість, якраз і зв'язані із знеціненням людяності в собі, бо людяність – це та сфера, де особливо не збагатитися у матеріальному плані і вигоди не отримаєш, це деякий атавізм, пережиток минулих часів, а всі ми – люди ХХІ століття, «знаємо ціну всьому» і за все готові платити, при умові якщо нам доведуть доцільність того, за що ми платимо і нададуть «товару» презентабельний вигляд. Безперечно, людяність – це не те, що виставляють на огляд або чим хизуються перед іншими, а значить сама по собі вона ні для чого, але і без неї неможливі живі, справжні людські взаємини. З іншої сторони, людяність і людину важко розглядати і у відриві від Абсолюту як деякої глибинно-узаasadненої сутності, без цього розгляду ми збіднюємо людське

ество, урізаємо глибину і ширину людських запитів і внутрішніх сенсів. Врешті, людяність – це не привілей, не зовнішня ознака чи характеристика людини в цілому, а скоріше, – наперед закладена апіорна властивість людини, але яка здатна сформуватись і проявляти себе лише у відношенні до Іншого, у зв'язках з Іншим, дає можливість побачити в ньому те саме, що є і в мені, саме тому ніякі пристрої не здатні виміряти в окремій людині ту чи іншу міру людяності, бо вона зі сфери тих рідкісних станів – які або є, або їх немає; половинчастості тут просто бути не може, бо «людяність стає доступною не в логічній, а в ейдетичній (мається на увазі деяка абсолютно проста, цільна і незмінна індивідуальна узагальненість в середині саморухомої, абсолютно неділимої сутності) сфері. <...> Лише торкнувшись до втіленого ейдосу людини, можна вибудувати своє відношення: така людяність уже не буде простим застосуванням загальних ідей (понять) до конкретного випадку, вона перестане бути деяким моральним обов'язком, правилом, які нав'язуються тим чи іншим логосом (розумними формами людської життєдіяльності). Тільки в споглядальному впізнаванні в Іншому людини, а в людині – себе, можливе те сутнісне співвідношення з ним і з самим собою, яке називається «людяністю» [2]. Мабуть, саме тому так важко дати визначення людяності і вписати її хоч в якусь систему чи шкалу людської дії, бо як тільки, ми це робимо, то залишається одна лиш форма, а сам зміст одразу ж випаровується. Не зважаючи на те, що людяність належить сфері етики, все ж своєю специфікою і змістовністю виходить далеко за її межі, бо людяність – це не те, чого можна навчити раціональним чином, а скоріше показати в дії на власному прикладі, своєю активною позицією у відношенні до світу і собі подібних. Віктор Франкл свого часу, осмислюючи значення поняття особистість, прийшов до висновку, що особистість як така не може розмножуватись, бо це властивість біологічного організму, який створений батьківськими організмами, а особистість, особистісний дух, духовна екзистенція — все це людина не в стані передати іншому. Людяність свого роду і є цим особистісним духом, особливим виміром, де людина може віднайти себе справжню, відчути свою цілісність з усім світом і одночасно сприймати це нове знання індивідуально, унікально, як одкровення чи внутрішній подвиг, чи можливо як одне й інше разом. Під цим кутом зору стає зрозумілим твердження В. Франкла про те, що «наша людяність зв'язана не стільки зі словом, скільки з поведінкою», бо слово вимагає осмисленого підходу, воно проявляється з часом і в часі, а поведінка більш аутентичніша, вона є найпершим свідченням та показником того – хто Я? – вона завжди має конкретне місце, тобто є

просторовою, те, що сприймається одразу ж й безвідносно, без попередньої підготовки.

Проблематика людини і її сутнісних ознак ніколи не втрачала своєї актуальності, бо в залежності від того, ким бачила, відчувала, а значить і визначала себе людина, в тому напрямку й розвивала свої потенції, створювала все те, на чому в подальшому ґрунтувалась її культура. Сьогоднішні реалії вказують на те, що самовизначення для кожного має бути надважливою задачею, основним мотивом людських пошуків і дій, які уже прямо зв'язані з виживанням людства як виду і кожного зокрема. Зважаючи на те, що за всіма ознаками світ навколо нас втрачає свою людиномірність і людиноорієнтованість, рівень споживання зашкалює, пропозиції, які створюють видимість широти вибору для окремої людини, насправді ж все більше дезорієнтують сучасного індивіда, виводячи на арену, за словами відомої нейролінгвістки, професорки Тетяни Чернігівської, ментально інший тип особи, який вона описує як Homo Confusus – людина розгублена, характеризуючи стан людства в цілому. Докорінно змінилось людське становище в світі, «спочатку комп'ютери навчилися рахувати на рівні з людиною, потім краще людини, потім навчилися перемагати кращих гравців світу в шахи, шашки і інші ігри, де потрібні феноменальні комбінаторні здібності» [3], в багатьох сферах вони виконують роботу краще людей, подекуди повністю їх замінили, тому й світ перестав бути людиномірним, єдиною можливістю залишатись людьми (особистостями) у нашій цифровій епосі, – оберігати і остаточно не розгубити «людське» (людяне), бо є сфери, де можливості штучного інтелекту обмежені, до прикладу – оцінка хорошої музики, красивих картин, приємних запахів – все це ще залишається привілеєм людини, яка «здатна відчувати і описувати емоції, до кінця не знаючи їх природи. <...> Крім того, потрібно навчитись адаптуватись до змін, і в тому ж ключі виховувати майбутнє покоління: перейти від запам'ятовування до розуміння, навчитись протистояти постійному стресу, постійно перевіряти і перепроверяти інформацію, яку отримуємо; нарешті, зберігати людяність, не дивлячись на світ, який стрімко змінюється» [3].

Сьогодні мало знати, але більш суттєвою проблемою є знання того, що з цим знанням все-таки робити, а весь цей накопичений спектр знань включає велику долю розуміння, тим самим виводячи на перший план освіту і просвіту, які повинні все-таки орієнтуватись на глибинність, змістовність та узасадненість своїх установок, які б виступали не просто на інформативно-ознайомчому рівні, але б навчали застосувати їх в практичному сенсі, бо, зрештою, знання, яке

не застосовується в практиці є знанням порожнім. Ця думка сягає своїм корінням ще античності, а наша дійсність актуалізує її. Світ цифрових технологій – це цивілізація зовсім іншого типу, де візуалізуються абстрактні величини, а людяності місця тут немає (бо достеменно вирахувати її в абстрактних величина все-таки ніяк не вдається), а та людина, яка 70% свого часу проживає у світі, якого немає (у віртуальній реальності), але присутність якого відчувається повсюдно, поступово втрачає розуміння того, що ж таке в дійсності бути Людиною. Уявімо собі на мить, таку гіпотетичну картину антиутопічного спрямування: наша планета через сотню років, – де люди і роботи (штучний інтелект) живуть поруч один з одним, нічого не можливого практично не залишилось для людини, бо найпотужніші машини, створені видатними умами, забезпечують усім необхідним і здійснюють неможливе – звільняють людину від рутинної праці, від необхідності займатись монотонними справами, які може виконувати будь-який автомат, переживати за свій добробут чи завтрашній день, тим самим, надаючи можливість людині удосконалювати те, що вона вважає за потрібне і самовиражатись у найчудернацькіший спосіб. У цьому світі – люди традиційно, за всіма правилами жанру, як творці – мають певні привілеї і блага, але для того, щоб підтвердити право на ці привілеї потрібно зробити одну маленьку річ, яка не вимагає ніяких зусиль для дійсно Людини, але є неможливою для усіх інших розумних форм і живих організмів. Для цього всього лиш потрібно, за допомогою надчутливих датчиків і сенсорів, – природа яких відома лише окремим винахідникам минулого, про яких збереглась лиш пам'ять, – пройти перевірку/ ідентифікацію Людини як Людини, де кодом доступу для кожного буде Людяність, яка миттєво зчитується з особи при перевірці. Якщо таку перевірку не буде пройдено, особа витирається з банку даних і миттєво втрачає свої привілеї, перетворюючись на розхідний матеріал, який утилізується. Звідси питання чи можливо математична загадка: скільки людей пройде ідентифікацію як Людина, якщо не вчити, не привчати і не показувати на власному прикладі нашим дітям, що значить бути людяним і як зберігати людське в собі, як зберегти той код, який дає доступ до сутнісного в кожному з нас? Яке майбутнє чекає людство?

ІДЕНТИФІКАЦІЯ — ЛЮДИНА. КОД ДОСТУПУ - ...?